

пептръ

МИШТЕ, ШИМЪ ШИ ЛИТЕРАТУРЪ.

№. 4.

Luni, 21. Januarie

1846.

КАП АЛ ТРЕЇСПРЕЗЕЧЕЛЕА ДИ
КАРТЕА D. A. Gerando. Ромънїи.

(Апкеіере.)

Църанїи ромънї аъ зн порт пітореск. Вьзнъріле шї пептареле лор де пеле алъ сънт късате къ флорї шї къ амте апестрїтърї де пеле. Атът кънд поартъ істеме алъе де пънзъ, кът шї къ чоаречї стрїмцї де пънзъръ алъ, еї totdeauna дши леагъ опїнчї. Кїар шї къмешїле лор сънт апестрїте (brodées): totdeauna gardъріле сателор сънт коперїте къ къмешї шї къ мерїндърї апестрїте, знде се зскъ ла соаре. Ам възт оаменї тінерї карїї се дшвръка къ о елегандъ іскесїтъ. Шїї дши дпкредеск пъръл дшвълїндъшї лшцїле плете пе лъпгъ зн фъс дпферънтат (?). Шнеорї moda лї се скїмъ. Аша зн пъкврарїз (чован) лъпгъдъ о гъвъ неагръ чеї dede domъ-съъ, дїп прїчїнъ, къ акъма тоатъ лъмеа ар пърта алъ: ел воїа а се свъзне ла гъстъл зїлеї. Ап знеле цїнътърї ап лок де гъвъ се поартъ о хаїпъ гроасъ къ лълъ лшгъ, пе змерї зн пептарїз mare де пънзъръ сеїпъ гроасъ. Ап Бістрїцъ се афлъ зн пълъріерїз, каре къпоаще фоарте віне modele църанїлор дїп ачеле цїнътърї. Кънд зн ромън іптръ ап

волта лшї, свъзне пътеле сатълзї съъ, шї пегъдеторїзл дї адъче о пълъріе, кът се поартъ пе ла еї. — Портъл фемеїлор дпкъ пъ е дп тоате цїнътърїле ачелаш. Оупъ datїна лор фетеле фечоаре дшї дпплетеск пъръл пзмаї дптр'о косїдъ, дп капетъл къреїа нодъ о пашлїкъ саъ о монетъ (бан). Еле дшї пън дп пър флорї, монете шї пене де пън. Шнеорї дшї пън ла фрънте о diademъ (діок) де стїклъ саъ търъеа. Вълїтоареа че поартъ ап кап ромънеле аъ ап амїаза Трансїлванїей форма знвї търван; пе аїреа се поартъ ка въл (voile); дар претътїndenї се дшвъле къ гъст (gracieusement). Пе ла Радна пън маї злтеїз о батїстъ (свдарїз, тьхрамъ) рошїе кърмезїш, апої къ зн ак mare акацъ песте ачееа алта алъ. Кътрїнда (фота, zadia), пе каре ромънеле о шїї пърта фоарте кокет, е лъкратъ шї дпвръстатъ къ фелїзрї де феце (колоре). — Ап лок де чїсте рошїї саъ пегре каре сънт фърте греле пе ла тълте сате поартъ опїнчї де пеле, пе каре ле дпкалцъ къ къте о вькатъ де пънзъръ алъ. Фемеїле ачестеа лъкрътоаре фъръ прецет знеорї се словод ла о вькъріе пръпчеаскъ; дндатъ че шї фак тревънделе касеї, зїтъ де гревъндї шї дшї скътъръ остенеала. Еъ одатъ тре-

кѣѣ песте Сомеш кѣ о чеатъ de ромъне сътене, не каре ле афласет дп лѣнтре. Еле venia дела кѣмп ші адъчае кѣ sine влелте екoнoмиче греле, акъроп сінгъра прівіре ера съ ле дпсѣоле гъндѣрі трісте; дар еле дп тот тѣмпѣл пѣтїреї рїдеа дп тоатъ ініма. Бървадії сѣнт de аръндѣл маї серіoшї ші преа адесеорї аѣ дп пѣртареа ші дп мїшкърїле лор зп пѣцїѣ че меланхолїк. . . —

Каселе църанїлор ромъні се дппрецїзрѣ кѣ гардѣрі, не каре еї ле шїѣ дпплетї кѣ тѣїестріе. Ла інтраре есте о трекутоаре (прїлаз), песте каре трекуфърѣ остенеалъ, пѣ ка прїп дескїдепеа ѣшеї (?!). Ла зпгїзрїле (кѣзтоареле) каселор коперїте кѣ паїе шї фоарте палте се івеск бърпеле рѣтвде, дпн каре сѣнт фъкѣте. Ачесте касе мїчї п'аѣ темелїе шї аплїкѣнд бърпе сѣнт прагѣрї ле подї траѣе дпн лок кѣ о пѣреке de вїволї. Дп лѣнтрѣ е о ватрѣ палтѣ, кареа кѣпрїнде зп пѣтрарїѣ дпн спадїѣл дптрег; вѣїедї голї (?) се дпкълзеск ла фок, шї іар фѣг афарѣ не зп мїнѣт спре а се да не гїада пѣрѣвлї. Пѣредїї сѣнт фрѣтсецацї кѣ ікоане сѣїпте, кѣ фѣклїї шї кѣ талере de пѣтѣнт, кѣмп шї пѣнзѣтѣрї вѣргате ашезате фрѣтмос. Ъп пат фоарте палт дпкѣркат кѣ перїні пестрїде, о тасѣ шї кѣтева сказне de лемп дпкеїе тоате мобїліїле касеї. Лемпеле патѣлїї сѣнт вѣпсїте дп фелїзрї de кїпѣрї, кѣ флорї фоарте фелїзрїте шї кѣ пѣсѣрї тѣреде. Лада, кареа певаста треѣе съ о аїѣв неапѣрат дпн кѣмп с'аѣ тѣрїтат, дпкѣ е зѣгрѣвїтѣ. Ромънїї дпшї зѣгрѣвеск пѣлѣ шї лемпѣл de шеа шї жѣгѣл de вїволї. Еї іѣвеск маї тѣлѣ колореле вїї шї ле дпкаркѣ фѣрѣ армонїе.

Пентрѣ ачееа шї магіарѣл ворѣеще кѣ зрїде деспре ачееа че пѣтїеде ел „гѣстѣл ромънѣск.“

Църанїї ромънї аѣ престе тот тѣпѣл попоарѣлор meridionale. Bezї тѣлцї, акъроп профїл не адъче дп мїнте вѣстеле (статвеле) че неаѣ рѣтас дпн аотїчїтате. Ънїї аѣ пѣр влопд (бѣлмїѣ, галвїп), окїї алмастрїї шї вѣдеск о вїдѣ стрѣпнѣ de Італїеї. Съ не сѣвѣїе, кѣ колонїцїї лѣї Траїан с'аѣ аместекат кѣ Дачїї сѣзѣзгадї карїї лѣкѣвїа дп царѣ. Нѣмерѣл кѣчерїдїлор ла дпчепѣт ера преа тїк, пентрѣ-кѣ еї пѣрѣсїсерѣ Дачїа кѣ четеле; дар кѣ дпчетѣл се ре'нтоарсерѣ дѣпѣ че провїнцїа ачеаста рекудїгїѣ пачеа сѣнт адмїнїстрацїа імперїалъ. Дп Ромънїї дпн зїлеле поастрѣ рекуноцїї не Дачїї шї не Романїї дпн ал доїлеа веак. Вестмїнтеле de пѣнзѣ че поартѣ еї пѣлѣ асѣзїї есте ал Дачїлор карїї се вѣд сѣвацїї не колопа лѣї Траїан. De алтѣ парте лїмѣва лор пѣ е алт нїмїк, декѣт зп діалект італїан. Еї дпшїї се пѣтеск не сїне романї; пѣтеле Валах, кѣмп дп пѣтїм пої, се паре кѣ лаѣ дат лор славїї. Славїї пѣтеск Влах не тоате попоарѣле каре се траг дпн Італїа. Влахї се пѣтеск шї алте попоарѣ романѣ лѣкѣїтоаре дп Гречїа шї дп Тѣрчїа езропеапѣ, кѣмп спре пїлѣ пѣсторїї тѣнцїлор Маїна, деспре карїї се спѣне, кѣ с'ар траѣе дпн лецїоанеле романѣ дела Фарсалѣс.

Лїмѣва ромънѣл кѣпрїнде велее кѣвїпте гречещїї шї зп пѣтѣр тѣлѣт маї таре de кѣвїпте славїне. Се паре*) кѣ дппрецїзрареа ачеаста ар доведї, кѣткѣ Дачїї ар фї фост de вїдѣ славоапѣ; афарѣ de

*) Нѣмаї се паре.

ачеаста зиче ши Ovidie: Didici getice sagmaticesque loqui, de unde с'ар пѣреа, къ лимба сарматъ ши гетъ, адикъ дакъ, ар фѣ fost dóbъ dialecte аичелеіаші лимбі. Ъпеле кѣвѣнте славѣне трекаръ дп лимба ротъпъ, кънд ротъпѣі приміръ крещіністѣл, пентрѣ-къ лимба славѣпъ ера лимба вѣсерічеі; дпсѣ о сѣтѣ де алте кѣвѣнте, каре пѣ іптрѣ дп класа челор релеѣоасе маі дппрѣмѣтарѣ ротъпѣі дела славѣна, каре сѣнт шарторе де аместекѣл славѣмор къ романіі лѣі Траіан. Кѣ тоате ачестеа элементѣл ротъп рѣтасе domnitorѣ, ши аша лимба ротъпъ ѣ маі ѣптеі де тоате італіанъ. Ноі скоатем пѣмаі не немеріте о сѣтѣ де кѣвѣнте, дптрѣ каре веі кѣпѣще рѣдѣчѣна лор латѣпъ. Омѣ, кап, деѣет, ѣпер, касъ, аер, фрѣтос, коперіре, фок, апар, сѣпѣтате, алѣ, арборе, фрате, вѣпѣтор, ѣрларе, арціпѣт, аѣр, артѣ, браѣ, калѣ, кашарѣ, дпнтѣ, саре, іеарѣ, фер, фѣрпѣ, лакрѣмѣ, лѣмпѣ, лѣпѣ, жѣрѣмѣнт, лѣпѣ, шѣпте, пѣте, пѣпер, ѣрѣ, оспѣѣ, мѣіере, паче, плоп, сѣларе, сѣпѣе, соарте, ѣпѣрѣ ш. а. — Маі пѣлте кѣвѣнте ротъпѣ, кѣт: рѣдѣчѣпѣ, хак, савііе, вѣтаіе, се апропѣе де франѣѣза. Алтеле, кѣт: хѣвѣлеск аѣ рѣдѣре къ спаніѣла. Алтеле іарѣш сѣпѣ маі пѣлт декѣт італіенѣеѣе, кѣт: верде, кіемаре, спѣркеаре, кѣтпѣраре, скѣпаре, жѣкаре, рѣціпѣ, фѣнтѣпѣ, коло, черкаре, вѣпекѣ, ѣпкѣ, апоі, кѣрте, кочіе ш. а.

Plautus спѣне де о lingua plebeja, адикъ лимба попорѣлѣі, де каре осевеѣе lingua nobilis а поедімор, а дерегѣторімор ши а оаменімор кѣлтѣвадѣ. Нѣ се поате нега, кѣткѣ аѣеа лимѣз вѣлгарѣ, шестекатѣ къ а барбарімор адаосе пѣлт ла пѣлѣспѣіреа діалектелор ворѣіте астѣзі ла по-

поарѣле де вѣѣ романѣ. Дптрѣ тоате се дескопере о сѣтѣ де кѣвѣнте, каре дп лимба лѣі Вірѣіл пѣ се афлѣ, каре дпсѣ токма пентрѣ-къ се афлѣ дп тоате діалектеле, треѣвѣе сѣ се трагѣ дпнтрѣп ісвор комѣп.

Ротъпѣі дпн Трансілѣваніа дпчеп а пѣрѣсі словеле кіріліене ши а дптреѣвѣ літереле латіне. Ортографіа італіанъ, не кареа еі о приміръ фіреѣе, пѣ ѣ де ажѣс пентрѣ спрѣмереа ѣпор сѣпете партікѣларе дп лимба лор; еі се ажѣтѣ дп ліпсѣ къ седімеѣе. S аре сѣпѣтѣл франѣозескѣлѣі ch, iar ș t се пропѣнѣіе ка tz. Лимба ротъпѣл дп Трансілѣваніа аре кѣтеѣа кѣвѣнте магіаре. Дпн Сербіа, дпн Бѣлгаріа і с'аѣ адаос кѣтеѣа кѣвѣнте тѣрѣе ши алѣване, не аіреа се паре къ ш'аѣ пѣстрат маі кѣрат формаѣіа латѣпъ. Дпнтре алте партікѣларіѣтѣдѣі але лимѣеі ротъпѣе дпсепѣмѣт, кѣткъ артікол се пѣне дп ѣрма кѣѣѣпѣтѣлѣі: omul.

Ротъпѣі дпш кѣдтѣвѣ лимба лор къ фолос. Поедѣі скрѣі версѣрѣі, не каре ѣѣраніі ле дпѣваѣ кѣрѣнд (?). Маі тоѣі пѣтеріі Gazeteі де Трансілѣваніа (а Фоіеі), каре се пѣлѣкѣ ла Брашов, кѣспрѣнд поедѣі пѣѣ. D. Поп дела Блаж неаѣ дппѣртѣшѣт ѣпеле кѣптеѣе, не каре поі пѣ ліпсіт а ле репрѣѣѣе къ скоп де а вѣдѣ мерітѣл дпѣѣѣрат ал поедѣіеі, кѣт ши пентрѣкъ аѣелеа аѣ ѣп характер наѣіонал. Дпн ѣпеле се сіпте аѣеа трістеѣѣ стрѣпѣ, кареа те дптѣмпѣпѣ аскѣлтѣнд не ла кѣтпѣрѣі кѣптеѣеле ліне ши прелѣпѣіте а ѣѣранімор ротъпѣі. Дпн ѣелелалте се пріѣеѣе аѣеа ферітате, кареа ротъпѣімор ле дпсѣфлѣ сѣѣѣпѣреа вѣѣеі лор (ѣрѣімеі origіnіs).

Аша кѣптечеле ачестеа сѣнт приміте ші
режѣнтате де попор. —

Де ачі дѣколо авкторѣл маі аратѣ
дѣ кѣтева рѣндѣрї пе авкторїї поезїїлор
ромѣне, пе каре Длѣ ле традѣсе дїн ро-
мѣнеше дѣ франгозеше, дар пѣ і саѣ спѣс
дрепт пентрѣ тоате. Поезїїле че аѣ тра-
дѣс D. Fernando сѣнт: 1) Кѣнтареа тѣр-
тѣрелеї „De че пѣнѣї кѣ пе'нчетаре.“ 2)
„Тѣ'мі зїчеаї одатѣ шчл.“ 3) Маршѣл
лѣї Драгош. 4) Осташѣл пѣсторїѣ. —
Дѣпѣрѣшїт дїн поедїї пощрїї афлѣ кѣ
сѣнт лѣздагї DDнїї Негрѣдїї шї К. Росеттї.
Дѣпѣрѣшїт де Г. Барїд.

П О Л О В Р А Ч І

Кѣ тоате кѣ тѣпѣстїреа Половрачї-
лор пѣ есте дїн челе дѣсепнате але мїчїї
Валахїї, дар позїдїа еї шї фрѣмоаса Пе-
щерѣ де сталактїдї че се афлѣ аколо, о
фак вреднїкѣ де вѣгаре де сеамѣ. Еа есте
ашезатѣ пе о дѣтїнсѣ кѣмпне дѣнтре дѣбѣ
стѣпчї, каре дѣчеп дѣбѣ шїрѣрї де тѣндї,
шї але кѣрор коасте, чепѣшїї шї волка-
нїче, се вѣд де департе: дѣнтре еле дѣ
вале кѣрѣе рѣѣл Олтецѣл, каре прїнтрѣн
фел де ѣрлет сѣлватеѣ, доведеше рѣденїа
че аре кѣ Олтѣ. Бїсерїка есте пе талѣл
дїн дреапта, аре кѣрѣдї де зїд шї врео чїпчї
шасе кїлїї, каре слѣжесѣ де лѣкѣндѣнѣ знѣї
грос арендаш. Нїчї зн кѣлѣгѣр пѣ се афлѣ
аколо, афарѣ де преотѣл орѣндѣїт пентрѣ
слѣжба бїсерїчї.

Ачеастѣ мїкѣ тѣпѣстїре с'а зїдїт пе
ла 1640 де Жѣнпап Данчїѣ Пѣрѣїанѣ шї
Стан шареле постелнїк.

Ачедїї воерї ера дїн пѣтѣрѣл ачелора
че сѣ рѣдїкасерѣ асѣпра лѣї Леон I. сѣнт
команда Агї Матеїѣ Басараѣ. Норочїдї
дѣ бѣтѣлїа дела сатѣл Ынгѣренї, еї се вї-
рѣїрѣ ла Персїченї, шї дѣшї гѣсїрѣ сѣѣ-
пареа дѣ тѣпѣстїреа Тїсманї, де знде фѣ-
дїрѣ дѣ Трансїлванїа. Апої, пе ла 1633
се дѣнтоарсерѣ кѣ шефѣл лор, каре ера
кїемат де дорїнда овѣшеасѣ, шї чїпстїдї
де дѣпсѣл кѣ постѣрї тарї, лѣарѣ о таре
парте ла бїрѣїнда асѣпра лѣї Радѣ XI. шї
асѣпра лѣї Васїле Арпѣтѣл Домпѣл Мол-
довї.

Пѣдїнѣ време пе тревѣї ка сѣ пе дѣ-
дестѣлѣм де ведереа бїсерїчї: лѣкрѣл чел
маї де дѣсепнат че гѣсїрѣм дѣнтрѣнса,
фѣ зн торѣнт, пе пїатра кѣрѣїа есте сѣ-
патѣ о гїрландѣ, дѣ еа о тѣпѣ каре дїне
о сабїе, шї де десѣнт кѣвїнтеле: „Андрей
Скорей.“ Дѣпѣ черчетѣрїле че фѣкѣрѣм
дѣ векїле хѣртїї але тѣпѣстїреї, афларѣм
кѣ ачест Скорей трѣїа пе ла 1690; кѣ
ера фїѣ ал знѣї чобан, шї дѣ копїлѣрїа
са пѣзеа оїле пѣрїптещї дѣ поамеле тѣп-
телѣї Вѣлкан, знде се афлѣ шї астѣзї
стѣпна фамїлїї сале, окѣпатѣ де чобанї дїн
ачелаш пеам*). Ла 1687, кѣнд Шерван
II. сѣ гѣтеа прїп аліанда са кѣ Іоан шї
Петрѣ цар ал Рѣсїеї а скѣтѣра жѣгѣл Тѣр-
чїлор, шї адѣна пе таїнѣ ошїре дѣ тѣндї
де песте Олт, тѣпѣрѣл Скорей їнтрѣ ва
волїнтїр дѣ слѣжба лѣї Шерван, шї а-
жѣнсе прїп дестойїчїа са ла рангѣл де
кѣпїтан.

*) Деспре ачеаста пѣтем фї дѣшїне кезашї,
бѣчї ам петрекѣт о поапте дѣ стѣпна фа-
мїлїї лѣї Скорей, шї ам бѣст аколо чел маї
дѣлче ланте.

Чѣа дѣпты грѣжъ дѣпъ сосіреа поа-
стръ аколо, не фѣ съ визітъм Пещера де
сталактіді, че есте дѣптр'зна дѣп стѣпчеле
де каре ам ворыт. Ешнд дѣп кѣртеа ві-
серічі не о портідъ спре тіазъ-поапте, а-
пѣварѣм не малѣа Олтедѣлѣ, не свѣт
стѣпка дѣп дреапта. Акѣм тревѣі, дѣпъ
о експресіе цѣрѣнеаскъ, съ не лѣѣм ініма
дѣп дѣпді, кѣчі потека ера рѣпоасъ ші а-
щерпѣтъ кѣ піетріш, каре, ла чѣа маі мікѣ
мішкаре се порнеа дѣп прѣпастіе. Ачі тѣ
пас грешіт, сѣършаѣе о віадѣ. Не цѣ-
неам дар, кѣ тѣлтъ грѣтате де колдѣрї-
ле піетрелор, ші кіемат дѣптрѣ ажѣтор не
сѣінді кѣлѣторїлор. Дѣпсѣършїт сосірѣм
ла іптрареа Пещерї; аколо апрїнсерѣм
фѣклїле ші іптрарѣм.

Ла челе дѣпты пастрї пої не опрїрѣм :
пі се пѣрѣ кѣ не афлѣм дѣптр'зна дѣп а-
челе четѣді дѣпкѣптате, че ле а іпвентат
імацінаціа зімвітоаре а поедїлор Аравї.
Не възѣрѣм околїді де о тѣлдіме де фі-
гѣрї дѣппіетрїте, каре, ла лѣтіпа фѣклї-
лор, лѣа фортѣ де фігѣрї оменѣді. Ічі
се ведеа тѣ грѣп де копїі че пѣрѣа а се
дѣпделетнічі ла жѣкѣрїїле вѣрстеї лор; маі
дѣпколо алте фїпді каре се дѣппѣртѣша
де ом ші де хїарѣ, фазні саѣ сілванї, каре
се аскѣнд дѣпъ о колопѣ пірамїдалѣ. Дѣп-
паїптезі ші ачелеашї фігѣрї пар-кѣ аѣ тре-
кѣт дѣпайнте ка съ те ащепте. Ынеме дѣп
рѣд; алтеле кѣ тѣ аер містерїос дѣп фак-
сетп де тѣчере. Дѣптр'зн колд ла дѣпѣ-
перїв, се вѣд дѣп кіпѣрї сѣлватече ка дої
тѣлхарї, каре, кѣ артеле гата ащепт не
трекѣтор. Дѣппротївѣ, контрастѣнд кѣ
ачеастѣ сепѣ, о деспѣрдіре фортѣазѣ тѣ
алков; о фетее се аратѣ дѣп фѣнд, ші прї-
веѣе афарѣ прїп дантелеле тѣпї перделї

че се ковоарѣ дѣп волта стѣпчѣї дѣп дѣп-
доїтѣрї граціоасѣ*) ла тѣ лок, волта се
плеакѣ, дѣпкѣт абїа те стрїкорї де чѣеа-
лаалѣ парте; апої іар се рїдікѣ; апої се
дѣпінде шї се лѣрѣѣе; фортѣнд о ал
доїлеа Пещерѣ шї десѣѣшѣрѣнд о пѣѣ
прївелїѣе.

Ачі пѣ сімді пічі тѣеѣеала ачѣа пѣ-
трѣпѣѣтоаре, пічі аерѣл ачел грѣѣ каре те
апасѣ дѣп Пещера пѣспїкѣлѣ. О рѣкоаре
дѣлче те дѣпсѣѣѣе; пептѣл рѣсѣфлѣ тѣл-
дѣмїт; о зіміре пѣлѣкѣтѣ рѣтѣѣѣе веде-
реа. Варїетатеа волтелор готїче; алѣеа-
да шї лѣчіл паркетѣлѣ; пептѣрателе
статѣе каре те дѣпкѣпжор, грозаве саѣ
вѣлнде, посоторѣте саѣ зѣмвітоаре, дѣп-
пѣ кѣм ле прїведї де апроапѣ саѣ де де-
парте, ла лѣміпѣ саѣ дѣпѣперек; тоате
дѣпді копрїнд кѣ пѣтере сімдірїле, шї.омѣл
чел маі фѣрѣ ілѣзії се крѣде транспортат
дѣптр'о алѣ лѣме.

Ка съ лѣсѣм тѣ сѣвенїр де визїта поа-
стрѣ, не скрїсерѣм пѣтеле не о колопѣ
каре лѣчѣа де мїї де стелїде, ка ачелеа
че лікѣреск дїмінеаѣа не тѣ мал де зѣ-
падѣ. Дар пікѣтѣра тѣптелѣї, адѣогѣнд
піатрѣ песте піатрѣ, ва щерѣе кѣ дѣпче-
тѣл ачеле пѣте; саѣ де вор маї рѣмѣнеа
кѣтева літере пѣлѣ кѣнд тѣ алт кѣлѣтор
ва трече не аколо, еле вор фї пептрѣ
дѣпсѣл, ка ачеле сімѣолѣрї педеслѣшїте,
дѣпскрїсе не монѣментеле тѣзі пород не-
кѣпоскѣт че пѣ маї трѣѣе.

*) Кѣт пептрѣ фетее, (шї ачѣаста о зік де
фрїка кѣлѣторїлор віїторї), кѣт пептрѣ фѣ-
тее Дѣтпѣѣѣѣ съ тѣ ерте; поате кѣ пѣ ера
дѣкѣт дѣп імацінаціа тѣеа, кѣчі шї се паре
кѣ ам възѣт'о не ла тоате тѣпѣстїрїле шї
дѣп тоате пещерїле.

ФИЛОСОФИЕ СОЦИАЛЪ

деспре едъкадіа мѣтелор де фамиліе саѣ чивілізаціа неатѣлѣи оменескѣ prin фемеі, де D. Aimé-Martin традѣсъ дн ромѣнеце де I. D. Негѣлічі.

Скриереа със днсемпатъ а Длѣи Aimé-Martin, каре а меритат а фі градѣсъ дн маі мѣлте лімѣи, о авем днсофършіт ші дн ромѣнеце. Чел дінтѣиѣ волѣм а ешіт де съит теаск, ал доілеа кредет къ пѣ ва днтързіеа. Ачеастъ карте с'а жѣдекартѣъ ла поі, къчі пѣ с'а къпоскът віне. Цінта ачестѣи артикол есте: а о фаче къпоскътѣъ, днтпъртѣшінд днтр'ачеѣаші време оарекаре славе въгѣрі де сеѣмѣ асъпрѣи. Ферічіді дакъ prin ачесте къвінте вом пѣтеа адѣче пѣвлікѣл рѣтѣчіт, а о прецѣи дѣпѣ към мерітѣ!

Добъ пѣрці віне деосевіте копрінде ачеастъ скриере. Ына съ діне де філософіа псіхомоцікѣ, ші чеѣалалтѣ де філософіа соціалѣ. — Ідеа принціпалѣ а челіи дінтѣиѣ пѣрці есте къ десволтареа сінгѣрѣ а днделецеріи въне поате ферічі; къ prin зртаре неатѣл оменеск пѣ се поате рецелера декѣт prin сѣфлет, дела каре прочеде тоатѣ пѣтереа ші тоатѣ ферічігатеа поастрѣ.

Дар че есте днделецереа? Че есте сѣфлетѣл? Дѣпѣ D. Aimé-Martin, днделецереа есте інстінктѣл анімалелор ла градѣл съѣ чел маі дналт. Prin днделецере съптем чеі маі дінтѣиѣ дін анімале. Съптем маі індѣстріоші декѣт алвінеме, маі крѣзі декѣт тігріи, де зп рѣнд маі дналт, днтр'адевѣр, дар тот анімале.

Сѣфлетѣл, anima саѣ inima есте принціпіѣл, каре не фаче съ пріченем фрѣмо-

сѣл, аdevѣрѣл, інфінітѣл, пе Dѣмнезеѣ. Ini-ma сінгѣрѣ пе деосевеце де анімале. Еа дші аре радіа, воінда ші меморіа са. Ачестаста есте ачѣѣа че Леівнід пѣтеа гѣндірі овскѣре, Картег гѣндірі днѣскѣте ші Бакон сіндїментѣл дівін.

Ачѣастѣ деосевіре днтре днделецере ші інімѣ есте база сїстеміи D. Aimé-Martin. Ел днтпарте пе ом ші лѣкрѣріле сале дѣпѣ ачесте добъ принціпѣрі, фѣкънд фіекѣрѣіа партеа са де о потрївъ. Днделецеріи дѣ ідеіле че віп дін сіндѣрї; інімеі сіндїментеле. Ына се плеакѣ спре пѣмѣнт ші знеце пе ом къ креадїа; чеѣалалтѣ съ зркѣ дн черїѣ, ші дї дескопѣре пе Dѣмнезеѣ. Ына се мѣлѣнеце де челе възѣте ші се діне дн фініт (мѣрцініт); чеѣалалтѣ кавтѣ пе челе невѣзѣте ші се одїхнеце дн інфініт. Ына шіе къ есте лѣме, анімале, планте, черїѣ, стеле; чеѣалалтѣ шіе къ е пемѣрїтоаре ші къ Dѣмнезеѣ есістѣ. Днделецеріи дар се къвіне тот че е мінчінос, егоїст, тоате раціонментеле каре доведеск де аdevѣрате опініле контраріе; інімеі сіндїментѣл морал каре фаче мѣрїтеѣа лѣи Сократес, Опїтал, Фенелон; сіндїментѣл фрѣмосѣлѣи каре інспірѣ пе Омер, Корнеліе, Шекспір, Лафонтін, Ламартін; сіндїментѣл інфінітѣлѣи каре зркѣ дн сфереле челе маі дналте пе Платон, Картег, Кант ші Невтон.

Днделецеріи тот че дн арте есте кѣрат де мѣщешѣг, към: колорѣл, десенѣл, фрѣмѣсѣдеѣа фісікѣ; інімеі тот че е де ценіѣ, към: еспресіа, сіндїментѣл, фрѣмѣсѣдеѣа ідеалѣ. Днделецеріи скрїиторїи спїрїтѣлї; інімеі скрїиторїи чеі марї.

Ачѣаста есте принціпіѣл поѣ че D. Aimé-Martin а адѣс дн філософіа псіколо-

гивъ, ші ачест принципіи ка ори че лъкръ поъ а гъсѣт мълці дѣпотривиторі. Еї аъ зис къ ачаестъ деосевіре преа мълт доведеще, ші пентръ ачеса нимік нъ доведеще; къ D. Aimé-Martin анализънд естимеа (фѣинда, l'etre) поастръ, апатомизънд факълтъ дїле поастре, дѣтокмаї прекъм докторъл тръпъл постръ; деспърдїнд идеїле поастре ші пвїндъле дѣ дѣкъ класе дїферїте, тръгънд о linie de demarcatie дѣтре дѣделецере ші інімъ, ші зїкънд: ачаеста ла зпа, ші ачаеста ла чесаалатъ; фъкънд оаменїи компъши зпїи нъмаї de інімъ, алдїї нъмаї de дѣделецере; воїнд дѣсфършїт съ деа о чертїтвдїне математїкъ ла о деосевіре але кърїї хотаръ вор фї дѣ вechї непїтїте, с'а вѣдїт а фї дѣсвїшї стъпънїт де ачеле фрігзрї а ле дѣделецерїи че се сілеще а вїндека. Пентръ че оаре дѣделецереа есте къ нечесїтате гонїтъ дїн сїмдїментъл фрзмосълзї? Пентръ че дїн сїмдїментъл морал? Пентръ че дїн idea лзї Dѣмнезеѣ? Пентръ че маї мълт прїн інітъ декът прїн дѣделецере Сократе дѣтреведе зп Dѣмнезеѣ зпїк, шї Опїтал се аратъ зп маїстръ дѣделепт шї толерант? Към картеса лзї Шекспїр чел маї маре монъмент ал счептїчїстълзї оменеск ар пѣтеа фї фаптъ вскълзївъ а інімеї? а інімеї каре дъпъ D. Aimé-Martin есте ватра челор маї повїле кредїнще, шї маї къ сеамтъ а кредїнщеї лзї Dѣмнезеѣ? А фаче dar, дїн дѣделецере нъмаї зп інстїнкт де зп рънд маї дѣпалт де ал апїмалелор іар тот де ачесаши патъръ, есте а о дѣжосї фъръ а реалда ініма; къчї дака ініма есте ісвор зпїк ал актелор де ероїст шї де жъртфїре, п'ар фї къ аневое d'а гъсї дѣ оаре-каре апїмале тръсврї каре дїн маї мълт де інімъ

декът де дѣделецере, асфел дѣкът ам пѣтеа зїче къ есте чел дїнтъїз дїн інстїнкте-ле апїмалелор. Пентръ че астрономъл а кървї дѣделецере лъкрънд асвпра нъмерїлор, зрмеазъ комета дѣ дръмъл еї, шї атїнще соареле дѣ локвїнда са песте алте лътї, п'ар авеа декът інстїнктъл фърнїчеї дѣ а зечеа саъ а дѣъзечеа пѣтере? Шї дїн контръ пентръ че къїпеле каре моаре апърънд не стъпънъл съъ п'ар авеа ел дѣтрънсъл оаре-че дїн принципїя че D. Aimé-Martin нъмеще інімъ шї каре дѣпїнще не четъдеан а прїїмі моартеа спре а'шї мълтвї цара?

Noї сокотїм къ деосевїреа D. Aimé-Martin копрїнде дѣ сїне мълт адевръ; къчї нъ е дѣдїоїалъ къ се афлъ дѣ пої ідеї пѣтернїче, а кърор ватръ ам нъмїт'о інімъ саъ сѣфлет, шї каре сълт контрарїе ідеїлор че дѣм дѣ деовїще дѣделецерїї; асфел сълт: idea фрзмосълзї, а вълълзї, а datorїнщеї, ідеїле морале, idea лзї Dѣмнезеѣ. Ачесте ідеї се лъпт къ інтереселе поастре шї адесеа ле вїрзе; еле не фак съ ївїм ачеса че ватъмъ індївїдъл постръ; не повъдъеще жъртфа аколо знде інстїнктъл неар повъдъї ероїстъл; еле не дѣпїнг дѣпїнте, аколо знде драгостеа де сїне не зїче съ не траѣем дѣапїї; еле не фак дѣсфършїт съ преферїм моартеа ла вїадъ. Кредем дѣсъ къ D. Aimé-Martin а дѣпїнс преа департе ачаестъ деосевїре врънд съ деа о реалїтате алдѣврїкъ ла солъдїа зпїї провълем, не каре фїлософїа къ тоате прогресвїле еї модерне п'а пѣтвѣт дѣкъ хотъръ. Матерїа шї спїрїтъл че компъшї отъл сълт аша де стрїнс зпїте дѣппрезпъ, зпа дѣпрїзреазъ атът де мълт асвпра челвїлалт, дѣ

кѣт а претінде а дусемна акѣрат хотарѣле лор се паре о авсѣрдитате. Адесеа фило-софѣл кѣноаще vine зп ефект, дар кѣ тоате ачестеа нѣ поате а се зрка пѣпѣ ла кавса лѣи примитивѣ ші а о лѣтѣри. Кѣчи минтеа отепеаскѣ дші аре ші еа индѣпендѣле сале ші а воі а о дѣлѣда песте хотарѣле еі, есте а се примѣждѣи, а рѣтѣчи prin цинѣтѣл виселор.

Мѣстрареа че аѣ фѣкѣт зпѣи критичі D. Aimé-Martin кѣткѣ ар фі врѣнд сѣ дѣте-меіезе едѣкаціа авсолѣт нѣмаі пе інімѣ, ші а пѣрѣсі дѣделецереа нѣ есте адеѣвѣ-ратѣ, де време че ел зиче кѣрат: кѣ дѣ-делецереа ші факѣлтѣциле інімеі тревѣск деодатѣ десволтате: але деспѣрѣи есте а сѣѣрѣта пе ом.

(Ва зрма.)

DIN ARHIVA ALBINEI.

(Зрмаре.)

D.

Делеі; нѣ поате коаса делеі еарѣа: н'о поате prinde, deleo.

E.

Елестрѣ: масѣ de доспеалѣ.

Ереан (Ερρεαν): зп ліквід кѣргѣторѣ, d. e. лантеле акрѣ de іанѣ есте ереан — нѣ депліа дѣкѣгат, semenic.

Ж.

Жолд сеаѣ sold. Кал de жолд, адікѣ de постѣ кѣ платѣ.

Жѣпѣ: малѣри de трестіе, jure.

Жѣпан, деспѣкѣтѣрѣ маре.

Жаугѣ, жаугѣри вотѣсе динѣр'о віцѣ, giau-
no, (ital)

Z.

Zimѣрѣ сеаѣ зрѣ; воѣ сѣлѣватек.

Zamѣрѣ, зоркаѣ. Капрѣ сѣлѣватекѣ.

K.

Кѣкѣрѣветос, кѣрѣпѣнос, кѣрѣпен, сусѣрѣbeta.

Кѣкѣрѣветѣ, востанѣ.

Корѣ de пѣеле, кошѣ, corfa.

Кровос; пѣтѣнт клеіос ші зекат.

Кѣрарѣ ла хамѣри.

Кокѣ, кокѣ, кокоп, κόκκος.

Кѣминѣ, хатѣл, sammino, tial.

Каминѣ, хоритѣл, caminus, κάμινος.

Кѣмилѣ, мѣшопоіѣ, cumulus. Кѣмилѣ de
рѣгоз, сеаѣ п' апе-зачі.

Кѣрѣилеагѣ, карнавал.

Кѣстѣ; і аѣ кѣстат vine апѣл, constare.

Котелі pin вѣкѣтѣрѣе, scodelino, кочовѣи.

А се корроті. А се роті дѣ лок фѣрѣ а
фаче чеѣа.

Копае сеаѣ потае de лѣпѣ, (coria).

Кѣтѣ відел: фѣцѣ відел; зик фемеіле кѣнд
мѣлѣ.

Карѣтѣви: тѣрече ші карѣтѣви de кар, (карѣ-
'тѣвинѣ).

Каѣѣ: зп кѣрліг кѣ кареле се prinde оіле,
(caecia), акѣцинѣсе.

Кѣпѣт сеаѣ кѣспѣт: ферѣл араѣрѣлѣи есте
кѣпѣт, кѣспѣт, аскѣцѣт; suspis.

Коврѣ, кѣивѣ, фѣареі, соѣо, соѣие.

Кландарѣ: фолтан de кѣпѣпѣ (κλάδος).

Каметѣнѣ-ѣ: децѣптѣ-ѣ. Καματηρός.

Кокѣ: к'зп окѣѣ, kiop.

Катароіѣ: морѣчѣзне, καταρρόη.

Кокѣ: скоікѣ. Сопѣа.

Кѣлпѣ (віпѣ) кѣлпаш, а дѣкѣлпа, дѣкѣлпат.

Кѣварѣ, се зичеа зп фелѣз de корѣвѣи (soffa).

(Ва зрма.)